

Taiwán: o “pragmatismo firme” de Ma Ying-jeou

Xulio Ríos

Ma Ying-jeou cumpriu o pasado 20 de maio o seu primeiro aniversario á fronte dos destinos da República de China. O regreso ao poder do Kuomintang (KMT), logo de oito anos de goberno do Partido Democrático Progresista (PDP), supuxo un xiro de cento oitenta graos na política taiwanesa. Ese regreso foi o resultado dun triplo proceso. Primeiro, de desgaste do PDP, especialmente en virtude das denuncias de corrupción presentadas contra o ex presidente Chen Shui-bian (2000-2008) e a súa contorna máis próxima, familiar e política. Segundo, de renovación do liderado no seo do KMT, propiciado polo ascenso de Ma, ex alcalde da capital, Taipei, que someteu a todos os seus rivais. Terceiro, a progresiva e parcial superación das tensións que fragmentaron a base político-partidaria do KMT e que deran lugar a dúas escisións significativas, a do Partido o Pobo Primeiro, de James Soong, e a da Unión Solidaria de Taiwán, encabezada polo ex presidente Lee Teng-hui.

O primeiro aviso da chegada do cambio produciuse nas eleccións lexislativas de xaneiro de 2008, cando o KMT arrasou, literalmente, ao PDP nuns comicios nos que obtivo 81 deputados dun total de 113, fronte aos 27 da oposición. Nas presidenciais, o KMT obtivo case oito millóns de votos fronte aos pouco máis de cinco millóns de sufraxios do candidato do PDP, Frank Hsieh.

No ano transcorrido, dous foron as principais preocupacións de Ma. A primeira, a economía; a segunda, as relacións con China continental. E pese ao relativo éxito da segunda, a crise elevou os síntomas de descontento social coa súa xestión. O presidente Ma resumira os seus obxectivos económicos na fórmula “6-3-3”, é dicir, 6% de crecemento, desemprego inferior ao 3% e PIB per cápita medio de 30.000 dólares. En 2010 alcanzaríase o primeiro obxectivo e en 2012 os dous seguintes. No entanto, a difícil conxuntura económica mundial fai moi improbable a consecución de devanditos obxectivos nun contexto de redución das exportacións e do crecemento económico e de aumento do desemprego, en torno ao 5%, o maior nivel desde 2002. O PIB taiwanés contraeuse un 8,36% no último trimestre de 2008. A pesar da formulación de diversos plans de relanzamento da economía e de estímulo do consumo, o aumento das desigualdades é un feito irrefutable que lamina o apoio social ao KMT.

A finais de 2008, o PIB taiwanés retrocedera un 8,36% nun ano e a caída prevista para 2009 é do 2,97%, segundo as propias estimacións do goberno. En 2008, as exportacións representaban o 74% do PNB de Taiwán. O primeiro trimestre de 2009, a caída foi do 36,6% en relación a 2008, mentres que as importacións retrocedían un 47,2%. En marzo, a taxa de desemprego de Taiwán rexistrou unha marca histórica

do 5,81%. O gabinete que preside Liu Chao-shiuan anunciou múltiples medidas para estimular a economía e o consumo pero con escaso éxito polo momento. A pesar de dispor dunha maioría parlamentaria folgada, o contexto actual anuncia unha xestión moi complicada e non exenta de controversia.

Devandita circunstancia facilitou unha rápida recuperación do PDP que segue mantendo unida e cohesionada á súa base socio-electoral, diríase que en permanente estado de mobilización, sen acusar de forma apreciable o enorme desgaste que puidese supor o ingreso en prisión do ex presidente Chen Shui-bian, a quen, acusado, entre outros, de branqueo de diñeiro, espéralle un auténtico calvario xudicial. A nova líder do PDP, Tsai Ing-wen (que se impuxo en primarias internas a Koo Kuan-min, ex asesor de Chen), logrou illar ese problema e transmitir socialmente a idea de apertura dunha nova etapa na principal forza da oposición que, por outra banda, segue erixindo como principal bandeira a firme negativa a unha aproximación ao continente, proxecto que equipara a un suicidio político.

Neste contexto, a política de Ma cara a China continental foise vertebrando en base aos seguintes eixos esenciais. Primeiro, unha progresiva normalización dos contactos institucionais. Segundo, a facilitación da aproximación cívica. Terceiro, a cooperación económica. Cuarto, a reivindicación dun espazo internacional. E Quinto, a consecución dun acordo de paz. En ningún caso, na súa axenda figura avanzar de modo expreso cara á unificación, cuestión que diferencia con claridade do avance cara á paz. Os logros alcanzados en todos estes aspectos foron notorios no primeiro ano do seu mandato, aínda que con certas asimetrías comprensibles. No entanto, o maior problema radica en tender pontes a outros sectores sociais e ampliar a base da súa estratexia, moi condicionada pola inexistencia de consenso interno para impulsar unha transformación de tanto calado e as dificultades constatadas para vencer as desconfianzas que existen en importantes sectores da sociedade taiwanesa, a pesar de asegurar en todo momento que nunca porá en risco a "soberanía" e a "dignidade" da illa. A imaxe de Beijing en Taipei viuse danada, ademais, por escándalos como o do leite contaminado con melamina que tivo unha proxección significativa en Taiwán. Iso unido ás escasas concesións de Beijing explica a debilidade de Ma.

Desde o continente, obsérvase a actual crise e os seus efectos en Taipei como unha oportunidade para acentuar a integración da illa no seu tecido económico, ao momento de facerse indispensable para a súa supervivencia. A economía preséntase agora como o mellor camiño para a unificación. Recentemente, o primeiro ministro Wen Jiabao apelaba á necesidade urxente de impulsar unha zona económica en Fujian, enfronte da illa, conectada cos deltas dos ríos da Perla e Changjiang, dous principais centros económicos da parte continental. En marzo de 2009, China representaba o 40% das exportacións de Taiwan, fronte ao 30% de comezos de ano. Esta galopante progresión seguirá crescendo en tanto non se recuperen os mercados de Xapón, EEUU e Europa. A chegada de investidores institucionais do continente é esperada con impaciencia na Bolsa de Taipei, mentres avanza o diálogo para formalizar un acordo marco de cooperación económica e financeira. A normalización das comunicacións e

a rehabilitación do diálogo formal entre os dous lados do Estreito xunto á case unánime vocación empresarial confiren unha considerable fluidez aos contactos bilaterais.

O entendemento institucional viuse moi facilitado polo diálogo iniciado en 2005 entre o KMT e o PCCh (Partido Comunista de China). As visitas de Lien Chan, presidente honorario do KMT, ao continente cimentaron unhas sólidas bases para lograr, unha vez no poder, o restablecemento das relacións paraoficiais, articuladas ao redor da taiwanesa Fundación para os Intercambios no Estreito (SEF, polas súas siglas en inglés) e a continental Asociación para as Relacións a través do Estreito de Taiwán (ARATS, polas súas siglas en inglés), paralizadas desde había unha década. En paralelo aos encontros semestrais destas entidades, cabe destacar o encontro do vicepresidente Vincent Siew co presidente Hu Jintao no marco das reunións da APEC (Cooperación Económica de Asia-Pacífico, polas súas siglas en inglés) celebradas o pasado ano en Perú ou os encontros coas máximas figuras do poder chinés do presidente do KMT, Wu Poh-hsiung, quen chegou a cualificar as Olimpíadas de 2008 como “un evento glorioso para toda a nación chinesa”.

O Kuomintang (KMT) parece abrazar esta estratexia sen medo algún, actitude que contrasta coas advertencias dunha oposición, liderada polo PDP (Partido Democrático Progresista), que alerta sobre as consecuencias a medio e longo prazo dunha política que pode extremar a dependencia do continente. O asentimento do KMT, como vimos, é anterior á crise e iniciouse en 2005 para frear o auxe independentista. A cambio, non só espera establecer diversas alianzas económicas que lle resultan de interese vital, senón lograr unha tregua na pugna internacional que xa se albisca exitosamente coa tamén histórica participación de Taipei na Asemblea Xeral da Organización Mundial da Saúde celebrada do 18 ao 27 de maio en Xenebra. Outro acordo puidese chegar pronto para pór fin ás tensións entre as respectivas diásporas.

Ante a intensificación dos intercambios entre a illa e o continente, Taipei anunciou a súa intención de promover a apertura dunha oficina de representación dos seus intereses en China, amosándose disposta a coller unha estrutura idéntica da parte de Beijing, o cal sería unha medida sen precedentes. Estivo sobre a mesa en xuño de 2008, no primeiro encontro entre a SEF e a ARATS, pero entón Taipei dicía que era moi prematura. Dende o continente anímase ás compañías de transporte marítimo, aeroliñas, axencias de turismo e institucións financeiras a establecer oficinas a ambas beiras do Estreito.

A concepción de Ma ao redor das relacións co continente evita aludir ás “relacións de Estado a Estado” que promovera o ex presidente Lew Teng-hui (no seu día, líder do KMT), mostrándose partidario do concepto de “dúas rexións” dunha mesma China ao referirse aos dous lados do Estreito, que ben pode servir para evitar as tensións conceptuais ao redor da idea de soberanía xa que permite pasar con pes de lá sobre a negación mutua. Ma, por outra banda, rexeita abertamente recoñecer de forma expresa á República Popular China, xa que suporía recoñecer a existencia doutro país sobre o seu propio territorio, tal como sinalou ao diario “Sol de México” o pasado 4 de setembro.

A facilitación da aproximación cívica tivo como chave esencial a normalización das comunicacións áreas, marítimas e postais (rotas desde 1949), que aforran ao sector privado da illa ao redor duns mil millóns de dólares ao ano. En paralelo, anúncianse medidas como a adopción do sistema de transcrición fonética dos ideogramas chineses coñecido como pinyin, adoptado no continente en 1979; ou o fin das cotas para acceder á nacionalidade das esposas continentais; ou a liberalización das restricións que pesaban sobre as viaxes de funcionarios e responsables gobernamentais; ou a participación de actores continentais nos culebróns de Taiwán, así como tamén, dos estudantes do continente nas universidades da illa; a autorización aos pescadores do continente para descansar na illa -ata entón só podían pisar chan taiwanés en caso de alerta marítima-; a disposición taiwanesa a facilitar a participación dos dous millóns de cidadáns da illa residentes no continente na vida local chinesa; e, por suposto, o fomento do turismo bilateral facilitado pola conversión do yuan continental e do dólar taiwanés.

Na orde económica, a distensión nas relacións co continente representa unha oportunidade estratéxica que ambas as partes intentan aproveitar, especialmente no actual contexto de crise. Beijing multiplicou os esforzos para ofrecer máis oportunidades de negocio e investimento e propónse abrir o mercado público de infraestruturas ás empresas taiwanesas. As fábricas afectadas no sur de China pola crise contan con medidas especiais de apoio das autoridades de ambas as partes. Beijing ofreceu a Taipei 19 mil millóns de dólares para relanzar a economía insular, mentres se estudan mecanismos similares ao fondo de reservas de divisas estranxeiras establecido na ANSEA (Asociación de Nacións do Sueste Asiático), pondo en común as reservas de Hong Kong, China e Taiwán. A idea de crear unha Comunidade Económica China figura na axenda e nas declaracións de ambas as partes, pero en Taipei aínda non se deu luz verde para iniciar as negociacións respecto diso, ante a polémica desatada polas súas implicacións en materia de seguridade e políticas. Mentres tanto, négocíanse acordos sectoriais, en especial, en materia de semicondutores, aeronáutica, petróleo e comunicación sen fíos.

Segundo a revista económica chinesa, *Caijing*, o presidente Ma Ying-jeou pronunciouse claramente o 21 de febreiro en favor de establecer co continente unha CECA (Comprehensive Economic Cooperation Agreement), un tratado-marco que instauraría unha zona de libre-cambio para os capitais, bens e servizos entre as dúas beiras do Estreito.

Esta declaración viña dalgún xeito a corresponder o chamamento do presidente Hu Jintao, a finais de 2008, para promover “unha cooperación máis estreita”, e cabe inserila nunha dinámica de continuidade das promesas electorais feitas por Ma quen establece una clara correlación entre a normalización das relacións co continente e as posibilidades de relanzamento da economía taiwanesa.

Cómpre ter en conta que as empresas da illa figuran entre os primeiros inversores “estranxeiros” na China e financian preto de 50 mil millóns de dólares de investimento segundo as cifras oficiais, que serían o dobre segundo as fontes infor-

mais. Beijing seduce aos homes de negocios taiwaneses que imploran activamente a aproximación co obxecto de protexer e ampliar as súas actividades no continente, amosándose especialmente belixerantes coas teses e políticas do PDP. A mediados de abril, durante unha visita a Hong Kong, o alcalde de Taichung, pertencente a KMT, propoñía a construción dun túnel baixo o estreito de Taiwán (18 km de distancia) co propósito de unir a súa vila e a de Xiamen, en China.

A pesar do enorme desfase na balanza comercial (favorable a Taipei), Beijing autorizaba en abril o envío dunha gran misión de compras a Taiwán co empeño de mercar produtos por un valor de 160 millóns de dólares estadounidenses.

Por outra banda, dende xuño, os investidores continentais contan con autorización para adquirir directamente ata o 30% de sociedades taiwanesas implantadas en 99 sectores da industria, os servizos e as obras públicas, no que se anuncia como unha primeira fase de liberalización.

Pero Ma tamén parece firme no deslinde dos diversos ámbitos da relación, graduando o achegamento en función dos imperativos internos: se na economía, as cousas marchan a moi bo ritmo, na seguridade e defensa, o diálogo está en coiros e se avanza farao con moita lentitude; no político, parece afastado. O manexo das distintas velocidades obedece a unha clara categorización de intereses e necesidades que debe xestionar coa mirada posta nas protestas da oposición e a desconfianza de importantes sectores cidadáns que temen aquelas repercusións que puidesen afectar ás súas liberdades. Por iso, Ma debe demostrar dúas cousas. Primeiro, que a súa política contribúe a manter o nivel de benestar dos taiwaneses. Segundo, que non expedirá ningún cheque en branco ás autoridades do continente.

Unha enquisa feita pública a primeiros de maio, con posterioridade á celebración da terceira rolda de conversas bilaterais na cidade continental de Nanjing, revelaba que o 66 por cento dos residentes en Taiwán consideraban os logros alcanzados nas conversas entre ambos lados do Estreito xerarán beneficios para o desenvolvemento económico da illa. Un total de 78,8% amosáranse satisfeitos co acordo sobre o combate conxunto contra o crime; un 71,8% co acordo sobre aviación (que permitirá voos directos regulares); e un 58,8% co acordo de cooperación financeira.

O equilibrio complétase co aseguramiento dun nivel suficiente de apoio exterior, en especial de EEUU e Xapón, ante os temores que puidese suscitar a política de distensión con Beijing. Desta forma, o discurso que Ma xestionou neste ano non se resentiu en absoluto da alianza estratéxica con EEUU que seguiu mantendo no centro das súas preocupacións, así como con Xapón, con quen partía en situación de desvantaxe ao comezo do seu mandato.

Ma reivindica a "diplomacia do posible", nun esforzo por evitar un illamento internacional maior de Taiwán, ante o evidente avance das alianzas diplomáticas de Beijing. Logo da deserción de Costa Rica, os cambios políticos operados en Paraguai ou no Salvador, agora con gobernos de esquerda, tamén en Panamá, ben poderían reducir o número de aliados de Taipei, que perdeu un total de 6 países amigos nos últimos oito anos. No entanto, todo parece indicar que a "tregua" entre ambas as

partes é un feito, á espera de atopar unha fórmula aceptable e flexible para garantir a participación da República de China nalgúns organizacións internacionais. O principal requisito que establece Beijing é aceptar o principio de “unha soa China”, aínda que ambas as partes manteñan interpretacións diferentes achega do mesmo (o chamado “consenso de 1992”). Nos últimos meses rexistráronse pequenos xestos de avance nesta materia, como a participación de científicos taiwaneses en reunións de expertos da Organización Mundial da Saúde, situándose a principal proba de lume na participación da República de China na asemblea que en maio celebrou a devandita organización. A denominación oficial de Taiwán, en cuxo cambio tanto empeño puxera o ex presidente Chen, volveu a ser República de China e con ela reiterouse en 2008 a petición de ingreso na ONU que contou co apoio de 18 dos seus 23 aliados diplomáticos.

A outra fronte de interese para Taipei é a referido á ANSEA, con quen Taiwán desexa reforzar os lazos por unha cuestión de simple supervivencia económica (os países desta alianza suman máis do 40% das súas exportacións). As negociacións para a firma dun Tratado de Libre Comercio con vistas a evitar quedar excluída do mercado único que debuxan devanditos países é un asunto fundamental para Taipei. A partir de 2010, a industria taiwanesa non poderá competir cos produtos coreanos ou tailandeses. Nese contexto, o entendemento co continente é unha cuestión “de vida ou morte”, como sinalaba o xornal económico Taiwán’s Commercial Times, portavoz do mundo industrial taiwanés, base electoral do presidente Ma.

Para rematar, o acordo en materia de paz e seguridade. Hu Jintao expuxo o interese de Beijing en establecer intercambios militares con Taiwán co obxecto de fomentar a confianza mutua. China pasou de 400 mísiles en 2000 apuntando a Taiwán a dispor en 2008 de 1.328. No entanto, o nivel de hostilidade reduciuse ata un nivel sen precedentes. O aumento da confianza puidese non só disipar malentendidos e os riscos de conflito senón achegar o acordo de paz, aínda que, polo momento, Ma, a falta de xestos efectivos de Beijing, prefire limitar o entendemento ás cuestións económicas. O PDP insiste no seu rexeitamento a este posible acordo por canto considera que afectaría á seguridade nacional e á soberanía, conducindo directamente á unificación.

Inquietude en Washington e Tokio?

EEUU é o principal garante da seguridade de Taiwán. Pero se durante o mandato de Chen Shui-bian preocupábanlle os riscos de conflito, agora, a hipótese dunha alteración do statu quo que afecte os seus intereses estratéxicos na rexión, ten un signo diferente. Unha aproximación substancial entre os exércitos da “Gran Terra” e Taiwán acrecentaría as posibilidades de Beijing para acceder a información sensible sobre os sistemas de armamento estadounidenses. Por outra banda, a necesidade que ten Obama de abordar en positivo as súas relacións con China fai bascular

a balanza claramente a favor dos intereses continentais e limita a capacidade de presión de Washington sobre Beijing.

A ruptura dos equilibrios no Estreito podería ter importantes consecuencias para a influencia de EEUU en toda a rexión. Na súa primeira visita a Beijing na súa condición de secretaria de Estado, Hillary Clinton asegurou que a política en relación a Taiwán (incluída a venda de armas) non cambiará. En Tokio, aínda que Ma esforzouse por explicar a súa política continental, todo é receo dado o moito que está en xogo e a importancia estratéxica do estreito para os seus aprovisionamentos enerxéticos. No pasado maio, representante xaponés en Taipei declaraba que “o estatuto de Taiwán non está suficientemente claro”, obrigando con posterioridade a presentar escusas formais ante as protestas oficiais, tanto de Taipei como de Beijing. En suma, a xestión do triángulo Beijing-Tokio-Washington impón a Ma unha multiplicación das cautelas. Así, a aproximación no estreito seguirá avanzando, certamente sen pausa, de forma asimétrica e sen máis présa do conxuntamente admisible.

Despexando dúbidas, nunha videoconferencia organizada en abril polo Centro de Estudos Estratéxicos e Internacionais (CSIS) de Washington, con motivo do trinta aniversario da promulgación da Taiwán Relations Act, Ma Ying-jeou apelaba a EEUU a aumentar as vendas de armas a Taiwán co propósito de manter os equilibrios estratéxicos entre as dúas ribeiras. Ma asegurou, ademais, que Taiwán non ten a intención de apoiarse exclusivamente en Washington para garantir a súa propia seguridade (EEUU é o principal proveedor de armas de Taiwán e a última venda de armas foi aprobada por George Bush en outubro de 2008), amosando unha clara vontade de reforzar a súa propia capacidade militar con medidas como a profesionalización dos efectivos, o aumento do orzamento de defensa ata chegar a un 3% do PIB ou a publicación dun informe cuadrienal sobre cuestións de seguridade. Aínda así, Ma tamén sinalou que, no futuro, as relacións bilaterais con EEUU deberían estar menos condicionadas polas cuestións políticas e máis polas cuestións económicas.

O pragmatismo de Ma, que prioriza con entusiasmo as cuestións económicas co argumento engadido da crise financeira mundial, complementase, pois, coa firmeza e a precaución redobrada á hora de adoptar medidas de confianza en materia de seguridade ou de abordar as cuestións políticas, a sabendas de que cada movemento pode pór en perigo esa ambigüidade actual que debe intentar preservar custe o que custe se aspira a certa supervivencia da identidade política taiwanesa.

Os chamados “tres non” (non reunificación, non independencia, non conflito armado) continuarán sendo o abecedario de Ma e o KMT. Un acordo de paz podería asinarse durante o seu segundo mandato, de conseguir a reelección en 2012.

Xulio Ríos é director do IGADI e do Observatorio da Política China (www.politica-china.org).

ECONOMÍA EXTERIOR

es una referencia para los interesados en la economía mundial y en las transformaciones constantes de las relaciones económicas como consecuencia de la mayor integración, la evolución tecnológica y la incorporación de nuevos agentes a escala global. Conozca a través de los mejores expertos las oportunidades y riesgos de los mercados exteriores.

POLÍTICA EXTERIOR

analiza desde 1987 el papel de España en un mundo en cambio. Desde las relaciones transatlánticas, hasta la evolución de la Unión Europea, pasando por el Magreb, América Latina, Asia y asuntos como la energía, la inmigración o el medio ambiente, POLÍTICA EXTERIOR ofrece una perspectiva española, europea y global sobre de las relaciones internacionales.

www.politicaexterior.com

SUSCRIPCIONES:
ESTUDIOS DE POLÍTICA EXTERIOR
Núñez de Balboa 49, 28001. Madrid
Tel.: 91 431 26 28. Fax: 91 577 72 52
revista@politicaexterior.com
suscripciones@politicaexterior.com